

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Силвия Емилова Борисова – Спасова (Институт по философия и социология – БАН)

за дисертационен труд на тема:

„НИХИЛИЗМЪТ СРЕЩУ МЕТАФИЗИКАТА – ГЕНЕЗИС НА НЕКЛАСИЧЕСКИТЕ ЦЕННОСТИ“

на Валери Йорданов Вълчев

за придобиване на образователната и научна степен
„доктор“

в професионално направление **2.3. Философия**,
научна специалност **История на философията**,
към Катедра „Философски и политически науки“, Философски факултет, Югозападен
университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

1. Формална характеристика на кандидатурата за ОНС „доктор“ и дисертационния труд

Дисертационният труд е в общ обем от 191 печатни страници и се състои от увод, три глави, заключение и библиография (литература). От своя страна всяка от трите глави съдържа по три раздела. Общата библиография наброява 173 заглавия, от които 158 на български и руски, 8 на английски, 6 на немски и 1 на френски езици и е напълно достатъчна в информационен и херменевтичен план. Изключително впечатление прави използването почти изцяло на първични философски източници в сферата на аксиологията за целите на консолидиране и аргументиране на темата на дисертационния труд – както в световен план, така и на българското философско поприще.

Авторефератът в обем от 25 страници представя аналитично структурата, актуалността, обекта, предмета, основната хипотеза, целите и задачите, методологията и изследователските методи, както и научната новост и апробацията на дисертационния труд, като възпроизвежда и неговото съдържание. В автореферата коректно са отразени приносните моменти в дисертацията, обособени на научни и научно-приложни.

Публикациите по темата на дисертацията са 3, от които 1 статия на български и 2 статии на английски. И трите публикации са релевантни на професионалното направление и научната специалност на процедурата и са експлицитно свързани с темата на дисертацията.

Докт. Валери Вълчев има събран изисквания минимум от **30 точки по минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“** – за което свидетелства представената наукометрична таблица с описани дейности.

Нямам съвместни публикации с автора.

2. Структура и съдържание на дисертационния труд

Изследователското поле на дисертацията „Нихилизъмът срещу метафизиката – генезис на неklasическите ценности“ стъпва върху актуалния дебат за предмета и

областта на аксиологията и извежда и реконструира процеса на трансформация на ценностите до обособяването на техния неklasически облик посредством Ницшевата „преоценка на всички ценности“, които модерната култура наследява. При това е обърнато специално внимание на битийния статут на ценностите; на отношението между аксиологията и философската антропология, както и между аксиологията и християнския светоглед и морал; на същността и задачата на метафизиката и nihilизма в контекста на обнова на ценностите; на генералния феномен на ценността като базисна предпоставка на човешкото съществуване и деятелност. С право авторът посочва, че понастоящем парадоксално, в период на глобални промени, кризи, търсения, наблюдаваме „не толкова активни съвременни търсения за ценностите“ (с. 18) и в този смисъл настоящата дисертация е свидетелство за нишово търсене в метафизически и онтологичен план, апология на нуждата от събуждане на дебата за ценностите като основа на съвременните рефлексии върху човешката ситуация днес (срв. пак там), защитена през nihilизма и фигурата на Сврхчовека у Ницше и съответно – през нуждата от „нова“ метафизика.

Централната теза на дисертационния труд се изразява в „утвърждаване необходимостта на преоценката на ценностите в аспекта на сблъсък на nihilизма и метафизиката като универсален онтологичен и културно-исторически процес на трансформация и генериране на ценностите и на значимостта на ценностите за битието на човека и неговия свят“ (с. 6).

Главен обект на разглеждане е определението на аксиологията в нейните област и предмет, в нейната генеалогия, вътрешна типология и актуалност. Предмет на изследването е „конструиране на генезиса на неklasическите ценности и на едно общо поле за типика на ценностите с насоченост към универсалните ценности, основани върху радикалните и новаторски възгледи във философията на Фридрих Ницше“ (с. 10) – а именно преоценката на ценностите, „себенадмогването, самоутвърждаването на човека, обръщането към неговата индивидуалност и сврх-човешки потенциал, „волята за власт“, новата морална и естетическа оценка, дори самият nihilизъм като очистваща и перспективистки проектираща позиция“ (с. 11).

Основната цел на изследването се състои във философско-антропологическо осмисляне на аксиологията и генеалогията на неklasическите ценности през извеждане възможността за nihilизъм на „старите“ ценности, включително в критическо преосмисляне на систематичността и кохерентността на основното Ницшево твърдение за преоценката на ценностите. Съответно на положената цел главните методи и подходи на изследване са историко-философският и сравнителният анализ и генеалогичният подход.

Изследователските задачи естествено задават и логиката на развитие на дисертационната обосновка:

1) Проследяване на концепциите и позициите, довели до конституиране на аксиологията като учение за ценностите; проучване на основите за типологизация на ценностите, като се открие динамиката в прехода от класическите към неklasическите ценности. – Глава първа, „Същност и типология на ценностите“, е посветена на аргументирането на тази задача, полагайки аксиологията във философско-антропологична перспектива с акцент върху върховите достижения на неокантианските школи и търсейки отговори на същностните аксиологически въпроси за смисъла на човешкото съществуване и ценността на живота – във връзката на човек и Бог, човек и общество.

2) Проследяване и систематично извеждане на генезиса на метафизиката, като се очертае сблъсъкът на nihilизма и метафизиката; отгук и извеждане и проследяване на баланса на nihilизма и метафизиката за човешкото съществуване и светостроителство. –

Глава втора, „Същност на метафизиката“, е съсредоточена върху генезиса на метафизиката и нейното предметно поле и класическата концепция за нея в Новото време, както и върху последния ѝ фундамент в немската класическа философия.

3) Систематично разглеждане на Ницшевата „преоценка на ценностите“, на нихилизма в неговата процесуалност, задаваща платформата за генериране на нови ценности във философията на Ницше. – Трета глава от дисертационния труд – „Същност на нихилизма“, изхожда от изследване на Ницшевата концепция за декаданса като загуба на стремеж за живот, оттам и за нуждата от „преоценка на всички ценности“, в която преоценка посредством волята си (за власт над дадения свят) човекът сам поема кормилото на своя ценностен компас и разгръщането му – на себеразгръщането и творческото си себеизграждане през индивидуалността до Свърхчовека, във висша форма чрез изкуството като еманация на собствено човешките ценностни търсения – в пълнокръвния живот, „основна непроменлива ценност“ (с. 122) и света, по който се стъпва: в противовес на трансцендентните аксиологически кули и йерархии от слонова кост, в които последен гарант за разгръщането е Бог и следователно сам Бог е активната страна на разгръщане и изграждане на ценностния светоглед на човека, от своя страна „отслабен“ и уповаващ се на идолатрия – дори в лицето на самия Бог. Затова критическата преоценка на ценностите не подминава и самото отношение между човек и Бог и мястото и ролята на Бог в изграждането на личността. Последната глава предлага в завършек обзор на идейния заряд, който Ницшевата неklasическа трактовка на ценностите вдъхва в постмодерната епоха.

Оттук логично и заключението изтъква същността на постмодернизма като „бунт срещу метафизиката“ (с. 174) и самата необходимост на сблъсък между метафизика и нихилизъм, диктувана от волята за живот и устремена към един нов цялостен животен, *ergo* аксиологически проект на човешкото.

Авторефератът отразява адекватно и коректно съдържанието на представената разработка.

*

Дисертационният труд на Валери Вълчев представя логически консистентно и успешно систематизирано изследване на предмета на аксиологията като хуманитарна наука, както и на нейните граници, веднъж по-широко поставени редом с обособяването ѝ в пряка връзка с философската антропология, втори път – през метафизическото им спрягане и трети път – през преодоляване на ограниченията на класическата метафизика чрез Ницшевата „преоценка на ценностите“.

Затова, като вземам предвид аналитичната изчерпателност и систематичната завършеност на докторската теза, бих поставила няколко въпроса към дисертанта единствено в дискуссионен порядък и бих се радвала да чуя неговата лична философска позиция:

- 1) Във връзка с твърдението: „Човекът живее в отсамното, като има връзка с метафизичното, затова е подчертана систематичността в това отношение“ (с. 6) – винаги ли метафизичното е трансцендентно и винаги ли трансцендентното е метафизично?
- 2) Относно крайния извод на дисертационния труд – а именно „балансът между „отсамно и отвъдно“, между нихилизма и метафизиката“ (пак там), своеобразно ядро „на устойчиво отношение към висшите ценности“ (с. 175) – винаги ли нихилизмът като критика на метафизическата аксиология е „отсамен“, а метафизиката – „отвъдна“? Винаги ли метафизиката е рационалистка и

- рационална, а нихилизмът – ирационалистски и ирационален спрямо метафизическите построения? Сам авторът посочва, че двете полета имат общ произход в метапроблематичното, т.е. логическите им обеми се пресичат, затова бих конкретизирала въпроса си така: има ли „отсамна“ метафизика и „отвъден“ нихилизъм“ досежно ценностите? И как съответно се разполагат те в антропоцентрични (постмодерни) и постантропоцентрични времена?
- 3) Ако „ценностният подход определя отношението към действителността“ (с. 27), то в резултат от парадигмалния аксиологически обрат и „преоценката на всички ценности“ наблюдаваме ли отражения и трансформации в съвременната ни заобикаляща действителност? И ако да – какви? Какво например се случва с идеята за историята и историчността – и защо? Има ли човечеството перспектива пред себе си за бъдещо развитие на историята и историчността?
  - 4) В извеждането на истината, доброто, красотата, чертите на Свръхчовека, творчеството, самата възможност за преценка (вж. с. 176) като универсални ценности в основата на проекта за една универсална аксиология – дисертантът вижда ли пълно преодоляване на християнските ценности?

Още преди близо век в „Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология“ (1936) Хусерл освен негативния залог поставя и един много важен имплицитен момент: пластичността на ценностите като свързващи, но и като антиципиращи нишки през времената и хората. А с това – и прозирането още тогава на неотложността на поставяне наново, в съвременни условия, на дебат относно актуалните и конструктивните ценности днес. Тази неотложност е отлично обхваната и аргументирана в дисертацията на Валери Вълчев.

3. Научни приноси на дисертационния труд

Съгласна съм с формулираните от докт. Валери Вълчев приноси на дисертационното изследване: самооценката на трите основни приносни моменти е коректно и ясно отразена.

Нещо повече, първият приносен момент носи и евристичен потенциал, тъй като разкрива развитието както на аксиологическата проблематика, така и на ценностите, сингуларно взети, – като динамичност и процесуалност, и така вписва дисертационния труд в една перспектива към ценностите, която набира ход едва през последното десетилетие в глобален план.

4. Заключение

Въз основа на представените по процедурата материали и научни трудове, и в частност – на дисертационния труд, като имам предвид неговия приносен характер и гореизложеното обобщение на научните му качества, давам своята положителна оценка и убедено гласувам „за“ присъждането на ОНС „доктор“ на **Валери Йорданов Вълчев** в професионално направление **2.3. Философия**, научна специалност **История на философията**.